

Ք. 1947, 5

4. Գրիգոր Բ. եղբայր Յովհաննու արքեպիսկոպոս 1409ին (Կամենից էջ է) գոյութիւն չունի:

5. Աւետիք երրորդ արքեպիսկոպոսն է Լվովի աթոռին վրայ: Հ. Ալիշան անոր առաջին տարին կը նշանակէ 1415²⁵: Պատմական յիշատակարաններու մէջ ան կը յիշուի 1445ին եւ 1459ին (Կամենից, էջ 116, 134): Եթէ հաւանականութիւն կայ, թէ Աւետիք ձեռնադրուած է 1415ին, այս թուականը կարելի է համարել միաժամանակ Յովհաննու մահուան տարին:

6. Անճիւղ եւ ինչ որ կը գրէ Յովհաննէս արքեպիսկոպոսի մասին Մկրտիչ եպ. Աղաւնունի, Միաբանք եւ այցելուք հայ Երուսաղէմի. Երուսաղէմ 1929, էջ 353:

Հ. Ն. ԱԿԻՆՅԱՆ

ՄԱՀՈՒՆՆ ՀՈՒՆՁՔԸ ՀԱՅԵՐԵՆԻՍԿԱՆ
ԵՍՊԱՐԷՔԻ ՎՐԱՅ

† ՌԻՍՈՒՑԶԱՊԵՏ ՆԻԿՈՂԱՅՈՍ ԱՂՈՆՑ
(23 ՅՈՒՆԻՍԻՐ 1875 — 27 ՅՈՒՆԻՍԻՐ 1942)

Հայ-բիւզանդական Պատմութեան ներհուն մասնագէտ Ն. Աղոնց ծնած է 23 Յունուար 1875ին Զանգեզուրի Բոնակոթ գիւղը: Իր երկրորդական ուսման ընթացքը կատարած է իշմիածնի Գէորգեան ձեմարանը, ապա Տփղիս անցնելով յաճախած է ուսական Վարժարան: 1895ին կը փոխադրուի Պետերբուրգ հետեւելու տեղւոյն Համալսարանի Պատմութեան եւ Բանասիրութեան, ինչպէս նաեւ Արեւելագիտութեան ճիւղերուն: Հոն ունկնդրեց մասնաւորապէս Նիկողայոս Մառի դասախօսութիւններուն: Իր համալսարանական ընթացքի աւարտածաւն եղաւ՝ «Յայտնաւորքը եւ Տօնականները»: Ն. Աղոնց հետապնդեց այնուհետեւ ձեռք բերել աթոռ մը Պետերբուրգի Համալսարանին մէջ: Կարեւոր ձեռագիրներ ու-

²⁵ Թէպէտ Հ. Ալիշան ըստ սովորութեան չի յիշեր աղբիւրը, բայց նա այս թուականը առած ըլլալու է Դ. Դանի «Արեւելեան Հայքի Բուրժուական» գործէն, զոր թարգմանած է Հ. Գ. Գալստեան, Վիեննա 1891, էջ 6: Կը գրէ: «Աւետիք անուամբ եպիսկոպոս մը Պոդոլսկի-Կամենեցի եւ Մոլդաւիոյ Հայոց կ'առաջնորդէր 1415—1445»: Հոս Դ. Դանի աղբիւրն է Sadok Baracz, Żywoty sławnych Ormian w Polsce, Lwów, 1856, էջ 55: Համաձայն նոյն հեղինակի Rys dziejów Ormiańskich, Tarnopol, 1869, էջ 107—108:

սովորութիւնը եւ աւելի հմտանալու դիտումով կը ճամբորդէ Բերլին, Միւնխէն, Վիեննա, Պարիս, Լոնտոն եւ Վենետիկ: Այս նպատակաւ կ'ուղեւորի 1903—1904 նաեւ Տփղիս եւ իշմիածին: Իր ուսուցչութեան քննաճառը՝ «Հայաստան Յուստինիանոսի դարուն», որ իր գլուխ գործոցն պիտի ըլլար, լոյս տեսաւ 1908ին Ն. Մառի «Բնագիրք եւ Ուսումնասիրութիւնք» շարքին մէջ: Քանի մը տարի յետոյ կը պատրաստէ Դոկտորութեան քննաճառը՝ «Դիոնիսիոս Թրակացոյն Գերականութեան հայերէն թարգմանութիւնն եւ անոր Մեկնիչները»: Այս աշխատասիրութիւնն եւս գնահատուեցաւ քննիչ Յանձնախումբէն, եւ Ն. Աղոնց կոչուեցաւ պաշտօնապէս դասախօսելու Համալսարանի մէջ:

1917ին երբ ուսական յաղթական բանակը գրաւեց Վասպուրական, Ուսուցչապետ Ն. Աղոնց նախագահ կարգուեցաւ այն գիտական արշաւանքին, որ պիտի հետադադէր Վանի շրջակայքը: 20ական թուականներուն Լոնդոն կը գտնենք զինքը, հոս կ'աշխատի հայերէնագէտ փ. Կոնիքիլի հետ: Անկէ կ'երթայ Պարիս, ուր կը մնայ երկարագոյն ժամանակ մը իր նախասիրած ուսումնասիրութիւններով պարապելու: Այս տարիներուն կը տեսնենք իր գրչէն յօդուածներ «Հանգէս Ամսօրեայ», «Հայրենիք», «Բաղմալէպ» եւ օտար պարբերութիւններու մէջ: 1931ին հրաւիրուեցաւ Բրիւսել դասախօսելու Հայ լեզուն Համալսարանի Արեւելեան Հաստատութեան մէջ: Տասնեակ մը տարի պիտի գործէր այստեղի պատիւ Հայ անուան, Հայագիտութեան բարգաւաճումի եւ հայ-բիւզանդական յարաբերութիւններուն հայոց ուսումնասիրութեան նուիրուած: Աշխատակցեցաւ եռանդով՝ Byzantion եւ Annuaire de l'Institut de Philologie et d'Histoire orientales et slaves պարբերականներուն: Իր գլուխ գործոցն կուցուած էր ըլլալու «Հայոց Պատմութիւն»ը, զոր ձեռնարկած էր յօրինել իր կեանքին վերջին տարիներուն: Վաղահաս մահը չթողլատրեց գլուխ հանել զայն: Իր մահէն վերջ՝ 1946ին, լոյս տեսաւ Հայոց Պատմութեան նախնական շրջանը շօշափող բաժինը:

Ն. Աղոնց շնորհիւ իր արեւելեան եւ արեւմտեան հին եւ նոր լեզուներու քաջ ծանօթութեան, եւ հայ ու բիւզանդական աղբիւրներու մանրակրկիտ քննութիւններուն, յաջողեցաւ լուսաբանել կարգ մը

խնդիրներ, որոնք օտարազգի բիւզանդա-
գէտներու դժուար պիտի ըլլային: Իրեն հա-
մար մուկ անկիւն չկար: Հայրենասէր էր
Ուս. Ադոնց. իր այս սէրը կը յայտնուէր
նաեւ իր ուսումնասիրութիւններու ընթաց-
քին: Ան կը թելադրէր իրեն կնճռոտ հարցե-
րու մեկնութիւններ եւ խիզարի լուծում-
ներ, որոնք սակայն միշտ չէին կրնար հա-
ւանութիւն գտնել լուրջ բիւզանդագէտներու
քով, ինչպէս եւ չգտան: Նոյնը կարելի է
ըսել համեմատ չափով հայ բանասիրութեան
հայող որոշ աշխատութիւններու նկատ-
մամբ:

Պրոֆ. Ն. Ադոնց անուանի հանդիսա-
ցաւ իրրեւ բանասէր եւ պատմագէտ, այլ եւ
երեւցաւ իրրեւ հրապարակաւր եւ դրա-
պէտ: 1903—1904 իր խմբագրութեամբ լոյս
տեսաւ «Բանբեր դրականութեան եւ ա-
րուեստի» հանդէսը: Գրեց հրապարակաւրա-
կան յօդուածներ զանազան պարբերաւր-
ներու եւ օրաթերթերու մէջ:

Այստեղ պիտի փորձենք կարճել Ն.
Ադոնցի հայագիտական մեծ եւ փոքր աշխա-
տասիրութիւններու ամբողջական ցուցակ
մը: Հետեւեալ համառոտաւրութիւնները
պիտի գործածենք.

Հանդէս՝ Հանդէս Ամսօրեայ, Վիեննա:

ԲԶՄ՝ Բազմալէզ, Վիեննա:

Հայրենիք՝ Հայրենիք ամսաւր, Բոստոն:

ROC: Revue de l'Orient Chrétien, Paris.

REA: Revue des Études Arméniennes, Paris.

BYZ: Byzantion, Bruxelles.

Annuaire: Annuaire de l'Institut de Philologie et
d'Histoire Orientales et Slaves, Bruxelles.

1. Մի տապանաւար Եօթնդետից: Հանդէս
9 (1895) 33—36: Ն. Մառի՝ Թարգմանաւար:

2. Կասիա միանձնուհի եւ Հայերը: Հանդէս
15 (1901) 129—132:

3. „Начальная история Арменіи“ у Себеоса
въ ея отношеніяхъ къ трудамъ Моисея Хоренс-
каго и Фауста Византійскаго. (Հայոց նախնական
պատմութիւնը Սերէոսի քով եւ անոր աղբյուր
Մովսէս Խորենացոյ եւ Փաւստոս Բիւզանդաւոյն
հետ) Византійскій Временникъ. 8 (1901) 64—
105. (Արտատպուած՝ Պետերբուրգ, 1901, 8^օ մեծ,
էջ 42):

4. Марзбанъ Васакъ передъ судомъ исто-
риковъ (Վասակ Մարզպան պատմագիրներու դա-
տաստանին առջ): Записки восточн. отдел.
имп. русск. археолог. общ. 15 (1904) 0122—
30:

5. Գրախօսական Գ. Խալաթեանի «Հայ Արշա-
կունիք Մ. Խորենացոյ Պատմութեան մէջ» դորձին
(ռուս.) Записки. 16 (1904) 0145—61:

6. Армения и Грузія: Виз. Врем., 11 (1904)
316—352.

Մատենագիտական տեղեկութիւններ՝ Ի. Զա-
ւարովի աշխատակցութեամբ:

7. Գրական նշմարներ: — Լեզուական, ուղղա-
ւորական: — Բանբեր 2 (1904) 129—154:

8. Армения въ эпоху Юстиніана (Հայաստան
Թուսինեանոսի դարուն): Պետերբուրգ 1908 8^օ,
XIV, էջ 526. (Тексты и разысканія по армяно-
грузинской филол. кн. XI).

Կու տայ Ա. Բ. Գ. եւ Դ. Հայքի սահմաններու
եւ հայ նախարարներու ծագման մասին մանրակրկիտ
ուսումնասիրութիւն. ապա կը ծանրանայ Թուսին-
եանոսի «Բարենորոգութիւններու» վրայ: Գրքին
երկրորդ մասին մէջ կը խօսի Պարսկահայաստանի
վրայ:

9. О происхожденіи Армянъ-Цатовъ (Հայ-
Ծաթերու ծագման մասին): Журналъ минис-
терства народнаго просвѣщенія, 32
(1911) 238—249.

1. Լիւիցեան Թարգմանած է այս գրութիւնը
հայերէնի. Հանդէս 26 (1912) 256—271:

10. Տորք աստուած հին Հայոց: Թուշաբ-
ձան, Վիեննա 1911, 389—394:

11. Амелій, епископъ херсонскій (Ամպելիս
Եպիսկոպոս Բերսոնի): Христіанскій Востокъ
2 (1913) 175—186:

12. Діонисій Өракііскій и армянскіе толко-
ватели (Արուեստ Դիոնիսեայ Բերականի եւ Հայ
մեկնութիւնը նորին): Պետերբուրգ 1915 8^օ, էջ
Մ + 307: [Bibliotheca Armeno-Georgica, IV].

13. Հայաստան. իր պատմութիւնն եւ դրակա-
նութիւնը (ռուս.): Եֆրոն-Բրուք Տառնսի Հա-
մայնագիտարանի մէջ:

14. Towards the solution of the Armenian
Question London 1920, 16^օ, էջ 95. (The Armenian
question at Sèvres. Historical bases of the Ar-
menian question and the fall of Turkey. The dis-
memberment of Turkey. — Հրտ. The Armenian
Inf. Bureau.)

15. Фаустъ Византійскій, какъ историкъ.
(Փաւստոս Բիւզանդացի որպէս պատմագիր): Хрис-
тіанскій Востокъ 6 (1922) 235—72 (չարունա-
կութիւնը լոյս չէ տեսած):

16. Kurdish intrusion into Armenia. The
New Armenia 14 (1922) 4—6.

17. Note sur les synaxaires arméniens. ROC
24 (1924) 211—218.

18. Անձանօթ էջեր Մաշթոցի եւ նրա աշա-
կերանների կեանքից ըստ օտար աղբիւրների: Հան-
դէս 39 (1925) 193—202, 321—328, 435—441,
531—539: Արտատպուած՝ «Մաշտոց եւ նրա աշա-
կերանները ըստ օտար աղբիւրների» (Աղգ. Մատենա-
դարան ձԺԱ). Վիեննա 1925 8^օ էջ 56:

19. Le questionnaire de S. Grégoire l'Illumi-
nateur. ROC 25 (1925—1926) 309—357.

20. Քննական նշմարներ Եզնիկի մասին (Լ.
Մարիէսի աշխատութեան առթիւ): ԲԶՄ. 82 (1925)
196—200, 294—298, 366—371, 83 (1926) 69—
72, 108—113:

տեղի եւ սրբազրեւ, բայց չի յաջողիր: Հմմտ. Հանդէս 53 (1943) 23—38 «Մէլէի աւետարանը 620 = 932ին գրուած»:

58. Փոքր Սոկրատի հեղինակը: Սիոն 10 (1936) 300—304:

Մեծ Սոկրատը «Թարգմանուած է Պոլսում 696 թուին Փիլոնի ձեռքով, Փոքրը խմբագրուած է Մեծից՝ Յակոբ Ուռնայեցու աշխատութեամբ ԺԲ. դարում»:

59. Quelques noms de personnages byzantins dans une pièce du poète arabe Abû Firâs (en collaboration avec M. Canard). BYZ 11 (1936) 451—460.

60. L'archevêque Théophylacte et le Taronite. BYZ 11 (1936) 577—588.

61. Les vestiges d'un ancien culte en Arménie. Annuaire 4 (1936) 501—515.

62. Quelques étymologies arméniennes. Annuaire 5 (1937) 5—12.

63. Դաւիթ Բէկ եւ Տէր Աւետիքի սերունդը: Հայրենիք 15 (1937) Թ. 2, 66—72:

64. L'aspect iranien du servage. Recueil de la Société J. Bodin. Brux. 1937.

65. Նշանագիր կարգաց բանից եղնկայ երիցու: Սիոն, 12 (1938) 147—153, 180—185:

Այս հրատմարակած է նախ Հ. Ն. Ակինեան (Հանդէս, 51 [1937] 517—532): Ազոնց քննութեան կ'անդէ հոս նաեւ Հ. Ակինեանի նկատողութիւնները, որոնց կ'անդրադառնայ Ակինեան երկրորդ յօդուածով մը՝ «Դարձեալ Նկարագիր (Նշանագիր) կարգաց ի բանից եղնկան երիցու»: Եւս Հանդէս, 52 (1938) 238—259: Վերջին անդրադարձութիւններուն կը լիարդանայ Ն. Ազոնց յաջորդով՝

66. Հ. Ն. Ակինեանի պատասխանին պատասխան: Սիոն 12 (1938) 330—337, 381—383, 13 (1939) 10—15:

67. Tornik le Moine. BYZ 13 (1938) 143—164.

68. Aux confins militaires de l'Orient byzantin. BYZ 13 (1938) 282.

69. Emprunts de haute époque en arménien. Revue des Études indo-européennes 1 (1938) 457—467.

70. Samuel l'Arménien, roi des Bulgares: Mémoires de l'Acad. royale de Belgique, Classe des Lettres, XXXIX. Brussels 1938 8°, էջ 63:

Լաւագոյն դործերէն է, թէեւ մասնագէտներէ շատ քննադատուած: Եզրակացութիւնն է. Բուլղարներու պետութիւնը բիւզանդական տիրապետութեան դէմ դիւցազնորէն պաշտպանողը՝ Սամուէլ Κομνηνόπουλος (997—1040) հայ էր: Կը ծանրանայ մանաւանդ Բուլղարներու երկրորդ պետութեան պատմութեան վրայ: Բ. հատուածին մէջ կը խօսի Սամուէլի ծագումի մասին հետեւելով Ասողիկի եւ իր դատը կը պաշտպանէ հնարաւոր առարկութիւններու դէմ: (Տէս Հ. Վ. Ինդիկեան) Ի դրախօսականը Հանդէս 54 [1940] 250—251):

71. Notes sur le Livre des Cérémonies. BYZ 14 (1939) 387—406.

72. Observations sur la généalogie des Taronites. BYZ 14 (1939) 407—413.

Պատասխան մըն է V. Laurent: Alliances et filiation des premiers Taronites, princes arméniens médiatisés. Éch. d'Or. 37 (1938) 127—135 գրուածքին առթիւ:

73. Բնութիւն Մովսէս Կաղանկատուացու: Անահիտ 10 (1939), Թ. 3, 69—77 (չարուհտկութիւնը լոյս չէ տեսած):

74. Biblia armeană şi însemnăţatea sa istorică. (Հայերէն Աստուածաշուէնը եւ անոր պատմական նշանակութիւնը): Ani (Bucureşti 1941) 90—100 (նուստիններէն):

Ս. Գրքի հայերէն թարգմանութեան 1500ամեակի առթիւ խօսուած դասախօսութիւն մըն է:

75. Histoire d'Arménie. Les origines — du Xe siècle au VIe (Av. J. C.). Paris 1946 8°, էջ XV + 445.

Հ. Ա. Ա.

ՆՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

(Ուղարկուած խմբագրութեանս:)

Հայ Տոհմանուններ: (Պատմական հետազոտութիւն) Աշխատասիրողներ՝ Պրոֆ. Հ. Աճառեան, Պրոֆ. Ա. Խաչատրեան, Պրոֆ. Կ. Բաժմաջեան, Գ. Մանուկեան, Ս. Շամլեան, Թ. Աղաթեան [Հրաւիրուած զրատան] Իսթանպուլ, տպ. Արթուրեան [1937°], 8°, էջ 96: Գինն՝ 100 դրուշ:

Հայրենիք Օրացոյց 1946 եւ 1947: Պոսթին: Հիւսիսեան Յակոբ, Անմահ տիպարներ (Պատկերներ եւ յիշատակներ Ուրֆայէն): Փարիզ, տպ. Արաքս, 1945, 8°, էջ 112:

— Դիւցազնական հայորդին Մկրտիչ Եօթնեղբարեան: Աթէնք, տպ. Ատրու-

չան, 1937, 8°, էջ 127: Գինն կէս տոլ.: Issayan, 38 Rue du Ménéil, Asnières (S.) France.

— Զոյգ մը Հէքեաթ. Ա. Հէքեաթ երեք Իմաստութեան, Բ. Թորգոմ Արքայից Արքայ: Փարիզ, տպ. Արաքս, [տարի], 8°, էջ 276: Գինն՝ 120 ֆր.:

Հունգարական պարտէզը: Զուարթ պատմութեան Ծէրէնց Մոլնար, Ֆրէտէրիք Բարինթի, Լատիսլաւոս Լաքաթոշ եւ Մարկիթ Բաֆթա Հունգարացի հեղինակներէն: Թրգոմ. Պալլադեան Սահակ: Գահիրէ, տպ. Նեղոս, 1941, 8°, էջ 64: Գինն՝ 25 սէնթ: